

УДК 364.653(477)(438):061.235«2022»

Гжегож Бажур* (Освенцим)

**НЕВІДКЛАДНА ДОПОМОГА СКАУТІВ ТА САКУТОК МАЛОПОЛЬСЬКОГО ОКРУГУ
СКАУТСЬКОГО ТОВАРИСТВА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА УКРАЇНСЬКИМ ВОЄННИМ БІЖЕНЦЯМ
У ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

Мета цієї статті — представити приклади допомоги, наданої польською владою та суспільством українським біженцям війни, на підставі діяльності Служби невідкладної допомоги учасників Скаутського товариства Республіки Польща (ZHR) після повномасштабної російської агресії проти України 24 лютого 2022 року.

Дослідження базується на документах щодо діяльності Служби невідкладної допомоги скаутів та скауток і звітах про службу на польсько-українському кордоні, доступних на веб-сайті ZHR, у соціальних мережах Facebook та повідомленнях штабу РНІН Малопольського району ZHR. З огляду на поточні події, автор обрав описову модель, зосереджену на висвітленні поточної ситуації в Україні.

У дослідженні автор описує діяльність РНІН у Малопольському районі ZHR, висвітлюючи різні аспекти скаутської служби для біженців війни. Після російської агресії проти України понад 7 мільйонів людей, переважно жінок та дітей, втекли з країни до сусідніх країн, більшість з них до Польщі. Щоб допомогти біженцям війни, які цього потребують, польські скаутські організації, зокрема Малопольський округ Скаутського товариства, активізували свою діяльність у Кракові та на кордоні з Україною. Діяльність ZHR регулюється Законом та Обітницею Скаутів.

Результатом цієї статті є опис служіння скаутів та скауток Польської асоціації скаутів та гідів (РНІН) на користь українських біженців війни, а також приклади такого служіння. Це важливий внесок у постійні зусилля щодо висвітлення російсько-української війни у її різних аспектах.

Ключові слова: війна, Україна, Росія, біженці, служба, Скаутська асоціація Республіки Польща

Grzegorz Baziur (Oświęcim)

**EMERGENCY HELP OF THE SCOUTS AND GIRL SCOUTS OF THE MAŁOPOLSKA DISTRICT
OF THE SCOUTING ASSOCIATION OF THE REPUBLIC OF POLAND FOR UKRAINIAN WAR REFUGEES
IN THE FIRST PERIOD OF THE FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

Abstract. *This article addresses a little-known and still under-researched topic concerning the forms of assistance provided to Ukrainian war refugees in Poland during the initial period of the Russian-Ukrainian war in 2022: the Scout service on their behalf. The aim of the study is to present the assistance provided by Scouts and Girl Scouts operating within the Scout and Girl Guide Emergency Service of the Polish Scouting Association, established in 2020 and reactivated after the full-scale Russian aggression against Ukraine.*

The source material for this article is studies and documents concerning PHiH's activities, as well as accounts of service on the Polish-Ukrainian border, available on the ZHR website and Facebook social network, as well as communications from the PHiH Staff of the Małopolska District of the ZHR. In preparing this text, the author adopted a descriptive approach, focusing on the Scout service on behalf of refugees undertaken by Scouts and Girl Scouts operating within PHiH.

In this study, the author discusses the activities of the Scout and Girl Guide Emergency Service in the Małopolska District of the Polish Scout and Girl Guide Association (ZHR), highlighting various aspects of Scout service for war refugees. Activities undertaken within this organization included: running a shelter for refugees and temporarily accommodating them for

* доктор, ад'юнкт Інституту економічних наук та безпеки
Малопольського державного університету ім. ротмістра Вітольда Пілецького в Освенцимі.
PhD, Assistant Professor, Institute of Economics and Security Sciences of the Witold Pilecki,
Małopolska State University in Oświęcim.
orcid/id: 0000-0001-6652-8981
e-mail: grzegorz.baziur@mup.edu.pl

overnight stays after their journey to Poland, which often took place under very difficult conditions, while being additionally exposed to Russian missile and air attacks (planes, drones) on Ukrainian territory. Furthermore, these activities included: providing beverages and food, primarily sandwiches; assisting with legalizing their stay in Poland, for example, in the case of missing documents, including passports; or escorting individuals or families to trains departing for other locations in Poland or abroad (primarily Germany, Austria, and the Czech Republic). It should be remembered that after the beginning of the Russian aggression against Ukraine, over 7 million people, mainly women and children, fled the country to neighboring countries, with the majority fleeing to Poland. Polish Scouting organizations, including the Ukrainian Scout and Girl Guide Association, assisted those in need of assistance. The Małopolska District of the Scout and Guide Association (ZHR) served both in Krakow and on the border with Ukraine, with ZHR's activities resulting from the provisions of the Scout Law and Promise.

The result of this article is a discussion of the service of the Scouts and Guides of the Polish Scout and Guide Association (PHiH) on behalf of Ukrainian war refugees, and examples of such service. It constitutes an important contribution to ongoing efforts to discuss assistance for victims of the Russian-Ukrainian war — including refugees — from both Poland and other European and global countries. It is hoped that after the end of the brutal Russian invasion of Ukraine on February 24, 2022, a historical study will be published, devoted to these events.

Keywords: war, Ukraine, Russia, refugees, service, Scouting Association of the Republic of Poland

Grzegorz Baziur (Oświęcim)

POMOC POGOTOWIA HARCERZY I HARCEREK OKRĘGU MAŁOPOLSKIEGO ZWIĄZKU HARCERSTWA RZECZYPOSPOLITEJ DLA UKRAIŃSKICH UCHODźCÓW WOJENNYCH W PIERWSZYM OKRESIE PEŁNOSKALOWEJ WOJNY ROSYJSKO-UKRAIŃSKIEJ

Abstrakt. W treści niniejszego artykułu omówiono pomoc udzielaną w Polsce ukraińskim uchodźcom wojennym przez harcerzy i harcerki Okręgu Małopolskiego Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej w pierwszym okresie wojny rosyjsko-ukraińskiej. Jego celem jest ukazanie przykładów i form pomocy harcerskiej uchodźcom wojennym z Ukrainy przez członków Pogotowia Harcerzy i Harcerki ZHR w okresie od lutego do czerwca 2022 roku. Członkowie PHiH pełnili służbę w miejscach czasowego noclegu, dbając w nich o porządek, dostarczając napoje i kanapki, odprowadzając do pociągów, udzielając w miarę swojej wiedzy informacji przed dalszą podróżą i opiekując się matkami z małymi dziećmi.

Wobec potrzebujących pomocy uciekinierów wojennych polskie organizacje harcerskie, m.in. Okręg Małopolski ZHR stanęły do służby zarówno w Krakowie, jak i na granicy z polsko-ukraińskiej, a działania ZHR wynikały z Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego.

Podstawę źródłową opracowania stanowią dokumenty dotyczące działań Pogotowia Harcerki i Harcerzy oraz relacje dotyczące służby na granicy polsko-ukraińskiej, dostępne na stronach internetowych ZHR, portalu społecznościowego Facebook i komunikaty Sztabu PHiH Okręgu Małopolskiego ZHR. Ze względu na aktualny wciąż rozwój wydarzeń autor przyjął model opisowy, nastawiony na opis aktualnej sytuacji w Ukrainie.

Wynikiem przygotowanego artykułu jest omówienie służby harcerki i harcerzy PHiH na rzecz ukraińskich uchodźców wojennych, jej przykładów, w tym form i konkretnych działań. Jego tekst może być przyczynkiem do podjęcia prób przygotowania opracowania dotyczącego form pomocy uchodźcom wojennym z Ukrainy podczas wojny rosyjsko-ukraińskiej w jej różnych aspektach, jednak może to nastąpić po jej zakończeniu.

Słowa kluczowe: wojna, Ukraina, Rosja, uchodźcy, służba, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej

Sformułowanie problemu naukowego i jego znaczenia. Niniejszy artykuł dotyczy służby harcerzy i harcerki Okręgu Małopolskiego Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej na rzecz ukraińskich uchodźców wojennych, którzy przybyli do Polski — w tym wypadku do Krakowa, jak i województwa małopolskiego po rozpoczęciu przez Federację Rosyjską 24 lutego 2022 roku pełnoekranowej inwazji przeciwko Ukrainie. Mimo upływu ponad trzech lat od chwili agresji rosyjskiej, w tematyce dotyczącej służby pomocowej polskich organizacji harcerskich dla uciekinierów ratujących życie swoje i swoich najbliższych, zwykle dzieci nadal występują poważne braki w zakresie publikacji dotyczących wiedzy na ten temat. Wynikają one zarówno z rozproszenia bazy źródłowej (dokumenty, rozkazy władz centralnych i okręgowych ZHR), jak i aktualnego stanu wiedzy na ten temat, ponieważ polscy naukowcy, głównie historycy — jak dotąd — nie przeprowadzili dogłębnej analizy wspomianej tematyki.

W związku z tematyką podjętą w niniejszym artykule postawiono następujące pytania badawcze:

1. Jaka była reakcja społeczeństwa polskiego na rozpoczęcie pełnoekranowej inwazji rosyjskiej przeciwko Ukrainie, w tym polskich organizacji harcerskich?
2. Jakie decyzje podjęło Naczelnictwo Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej w zakresie rozpoczęcia służby pomocowej dla uchodźców wojennych z Ukrainy, w tym władze Okręgu Małopolskiego ZHR?
3. Jak przebiegała służba i jakie były jej cechy charakterystyczne w okresie od lutego do czerwca 2022 r.?
4. W jakich okolicznościach została ona zawieszona i dlaczego?

Wielu uchodźców miało za sobą traumatyczne przeżycia wojenne, a ponieważ w harcerskie wychowanie wpisana jest idea Służby, to też organizacje harcerskie do niej stanęły. Również autor niniejszego tekstu — jako instruktor Małopolskiej Chorągwi Harcerzy ZHR — brał udział we wspomnianej służbie w Krakowie, obserwując ją «od środka».

Analiza najnowszych badań. W chwili obecnej trudno jeszcze mówić o szerokich badaniach, dotyczących służby pomocniczej dla ukraińskich uchodźców wojennych, podjętej przez polskich harcerzy harcerki, należących do polskich organizacji skautowych i harcerskich. Podstawą prowadzonych badań były dokumenty dotyczące działalności podjętej przez Pogotowie Harcerek i Harcerzy Okręgu Małopolskiego Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej, relacje ze służby na granicy polsko-ukraińskiej i komunikaty Sztabu PHiH. Materiał badawczy jest dostępny na stronach internetowych ZHR i portalu Facebook, dlatego przyjęto metodę analizy i weryfikacji źródeł. W treści opracowania omówiono przebieg służby PHiH na przykładzie Okręgu Małopolskiego Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Materiały źródłowe, które zostały wykorzystane przez Autora nie były publikowane w innych opracowaniach, które dotyczyły pełnoekranowej agresji rosyjskiej podjętej w 2022 r. przeciw Ukrainie. Artykuł stanowi ważny przyczynek do rozpoczęcia szerokich badań nad służbą wszystkich organizacji harcerskich wobec ukraińskich uchodźców wojennych, które w opinii jego Autora powinny się rozpocząć, aby można było wydać publikację naukową na wspomniany temat, jako konkretny przykład realizacji harcerskiej służby bliźnim, wynikający z Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego.

Sformułowanie celu artykułu. Celem niniejszej publikacji jest próba ukazania działalności Pogotowia Harcerek i Harcerzy, utworzonego jeszcze w marcu 2020 r., po wybuchu pandemii koronawirusa w Polsce. Po wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej PHiH stanęło do służby w celu udzielania pomocy ukraińskim uchodźcom wojennym. Kolejnym celem jest również ukazanie, że wobec inwazji rosyjskiej przeciw Ukrainie władze i społeczeństwo Polski nie pozostały obojętne, ze świadomością, że jeśli państwa Wolnego Świata nie pomogą Ukrainie, to w następnej kolejności rakiet, bomby i drony rosyjskie polecą na inne państwa należące do NATO i Unii Europejskiej. Podstawą przeprowadzonych badań są rozkazy oraz informacje zawarte w dokumentach PHiH w Krakowie, dostępnych w okresie służby na stronach ZHR.

W związku z treścią artykułu, odnoszącą się do rosyjskiej agresji przeciwko Ukrainie, jak i pomocy udzielanej uchodźcom przez Pogotowie Harcerek i Harcerzy Okręgu Małopolskiego ZHR należy postawić hipotezy badawcze, w których założono, że:

1. Federacja Rosyjska zaatakowała Ukrainę bez uzasadnienia, rozpoczynając przygotowania do agresji na przełomie lat 2021-2022. W odpowiedzi siły ukraińskie rozpoczęły obronę niepodległości i integralności terytorialnej państwa, a Ukrainę wsparły państwa NATO, Unii Europejskiej, USA, Kanada i wiele innych krajów Wolnego Świata.

2. Wobec rosyjskiej agresji ponad 7 mln. osób, głównie kobiet i dzieci uciekło z Ukrainy do państw sąsiednich, najwięcej do Polski.

3. Wobec potrzebujących pomocy uciekinierów wojennych polskie organizacje harcerskie w Krakowie (jak i w całej Polsce), w tym Okręg Małopolski Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej podjęły służbę w zakresie pomocy dla ukraińskich uchodźców wojennych.

W niniejszym opracowaniu Autor zamierza udowodnić prawdziwość założeń hipotez badawczych, odnoszących się do jego treści.

Prezentacja głównego materiału

Decyzja podjęcia służby przez Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej

Agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę doprowadziła do największej fali uchodźczej w Europie od lat drugiej wojny światowej i bezpośrednio po jej zakończeniu. Liczba uciekinierów z Ukrainy szybko przekroczyła liczbę poszukujących ochrony prawnej i możliwości wjazdu do Unii Europejskiej od czasu kryzysu uchodźczego lat 2015–2016, gdy w UE zarejestrowano 2383,7 tys. wniosków o azyl, przy czym nie wszystkie z nich zostały rozpatrzone pozytywnie (w fazie «stabilizacji» tego kryzysu w latach 2017–2021 przyjęto dalszych 2747,8 tys. wniosków¹.

Tymczasem według raportu ONZ z 16 marca 2022 r., po zaledwie trzech tygodniach wojny Ukrainę opuściło 3,3 mln uciekinierów, a kolejnych 6,5 mln stało się uchodźcami wewnętrznymi, głównie w jej zachodniej części, stanowiąc łącznie 23% populacji kraju². Według informacji Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), w okresie od 24 lutego do 24 marca do państw graniczących z Ukrainą przybyło około 3726 tys. uchodźców, głównie kobiet i dzieci, w tym niemowląt³. Według raportu Biura Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców z czerwca 2022 r. 65% Ukraińców, którzy po rozpoczęciu wojny wyjechali za granicę, planowało zostać w kraju pobytu, 9% zamierzało przenieść się do innego państwa, głównie do Niemiec — 33%,

Czech — 7% i Kanady — 5%, a 16% ankietowanych zamierzało wrócić do kraju, jednak zdecydowana większość jedynie na pewien czas, w celu spotkania się z rodzinami. Według szacunków UNHCR za granicą zostało 5,6 mln z 8,8 mln obywateli Ukrainy, którzy opuścili kraj po 24 lutego, przy czym najwięcej uchodźców zarejestrowało się w Polsce (1,2 mln), Niemczech (900 tys.), Czechach (391 tys.), Turcji (150 tys.) i Włoszech (150 tys.)⁴.

Według informacji Organizacji Narodów Zjednoczonych po wybuchu wojny z Ukrainy uciekło ponad 8,4 mln osób, z czego na obszarze Europy przebywało prawie 5,5 mln uchodźców. Z tej liczby 4,48 mln przyjechało do Polski, przy czym w okresie od kwietnia do czerwca na Ukrainę wróciła część uchodźców⁵. Tylko do 7 marca granicę z ukraińsko-polską przekroczyło 141,5 tys. uchodźców, a łącznie od początku inwazji — 1,2 mln osób. Według danych wysokiego komisarza ONZ ds. uchodźców z 6 marca z Ukrainy wyjechało 1,7 mln osób. Najwięcej (1,027 mln) przeniosło się do Polski, 180 tys. na Węgry, 128 tys. na Słowację, 83 tys. do Mołdawii, a 79 tys. do Rumunii. Do innych krajów europejskich wyjechało 184 tys. osób, a do Rosji — 53,3 tys. We Lwowie przebywa ok. 200 tys. uchodźców wewnętrznych, część z nich zostaje tam na kilka nocy, a następnie wyjeżdża za granicę⁶. Do 12 marca do Polski wjechało łącznie od początku inwazji 1,67 mln osób⁷. Ze względu na największą liczbę uchodźców to właśnie Polska stała się głównym hubem w dalszej drodze lub podjęciu decyzji o pozostaniu. Po wybuchu wojny przybyło 7,051 mln osób, jednak część z nich wyjechała z Polski lub sukcesywnie do rozwoju wydarzeń wróciła do kraju — w okresie między 24 lutego, a 15 października liczba wracających wyniosła ponad 5,254 mln osób⁸.

Na potrzeby uchodźców w całym kraju tworzone punkty recepcyjne. Ich organizacja postępowała sprawnie, jednak wobec napływem tysięcy uchodźców problemy z organizacją procesu ich dalszego rozmieszczenia miały zwłaszcza duże miasta, w tym Kraków. 9 marca 2022 r. wiceprezydent Krakowa, Andrzej Kulig stwierdził, że chłonność miasta była organiczna. Według obliczeń Magistratu w Krakowie było nawet 90 tysięcy uchodźców, a więcej miasto nie było w stanie przyjąć⁹. Dyrektorka Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa, Elżbieta Kois-Żurek zwróciła z kolei uwagę, że kwestie uchodźców należało rozwiązywać systemowo, wiedząc że trzy miasta w Polsce: Warszawa, Wrocław i Kraków były najbardziej obciążone, dlatego też nie było możliwości ich dalszej dyslokacji w Krakowie. E. Kois-Żurek stwierdziła m.in.: «Trzeba im powiedzieć, że są też inne miejsca w Polsce, w których równie ciepło będą przyjęci. Będziemy nadal udzielać pomocy, angażując nasze środki i siły, ale dla osób, które potrzebują komfortowego i bezpiecznego schronienia należy zorganizować ruch tak, żeby byli przekazywani do innych miejsc»¹⁰. Problemy dotyczyły «oblężenia» dworców kolejowych, niewydolności systemu informacji, braku koordynacji działań pomocowych, deficytu pomocy psychologicznej, deficytów lub nadmiaru dostarczanych dla uchodźców przez różnych darczyńców niezbędnych produktów i rzeczy, czy braku kontroli i rejestru osób oferujących miejsce do zamieszkania uchodźcom.

W kontekst tej żywiołowej mobilizacji władz i społeczeństwa wpisywała się również służba organizacji harcerskich dla uchodźców, a wśród nich Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Już 24 lutego Naczelnictwo Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej wyraziło swoje stanowisko wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę. W Rozkazie Specjalnym przewodniczący ZHR, hm. Karol Siergiej stwierdził m.in.: «ze smutkiem, gniewem i troską przyjmujemy wiadomości o napaści Rosji na Ukrainę. Nasze myśli i modlitwy są z jej obywatelami, szczególnie ze skautami z ukraińskiego Płastu i harcerzami z Harcerstwa Polskiego na Ukrainie. Obejmujemy nimi także Ukraińców w Polsce, przede wszystkim koleżanki i kolegów naszych harcerzek i harcerzy, a wśród nich zwłaszcza członków bliskiego nam od początków istnienia naszych organizacji Płastu — Ukraińskiej Organizacji Skautowej w Polsce. Współpracowaliśmy z Wami w słońcu i w radości, nie opuścimy Was w czasie burzy i smutku. [...] Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej włącza się w pomoc Ukrainie. Podejmujemy służbę i wyzwanie»¹¹.

W związku z wojną na Ukrainie Przewodniczący ZHR, hm. Karol Siergiej powołał Sztab Kryzysowy, w którego skład weszli: hm. Małgorzata Siergiej jako szefowa sztabu, oraz hm. Justyna Kralisz, hm. Michał Markowicz, hm. Magdalena Ryniak, hm. Wiesław Turzański i hm. Adam Paczyn, który odpowiadał za kontakt z mediami [Sztab kryzysowy 25 II 2022]. Jednocześnie polecił władzom Okręgów ZHR, Pogotowiu Harcerzek i Harcerzy i Harcerskiemu Ochotniczemu Pogotowiu Ratownicemu podjęcie koordynowanej przez sztab służby. Naczelnictwo ZHR podjęło też działania organizacyjne we współpracy z władzami Związku, z innymi organizacjami harcerskimi, z władzami państwowymi i samorządowymi w zakresie przygotowań do rozpoczęcia służby w ramach PHiH, wzywając «wszystkich członków, przyjaciół i sympatyków ZHR do zaangażowania się w działania solidarności i pomocy na rzecz Ukrainy i jej obywateli»¹².

25 lutego Sztab Kryzysowy, wydał pierwszy komunikat, sygnowany przez hm. Magdalenę Ryniak w którym potwierdziła, że ZHR włącza się do akcji pomocy Ukrainie, a Naczelnictwo podjęło działania organizacyjne we

współpracy z władzami państwowymi, samorządowymi, z władzami pozostałych organizacji harcerskich i pozarządowych, Polską Akcją Humanitarną, Caritas Polska, Narodowym Centrum Krwi, Polskim Centrum Pomocy Międzynarodowej, z wojewodami i administracją rządową. Harcerze i harcerki ZHR organizowali pomoc rzeczową dla rodzin uchodźców. W tym celu utworzono subkonto ZHR, na które można było wpłacać pieniądze, za które kupiono żywność, środki czystości i opatrunkowe, zorganizowano transport i godne warunki mieszkaniowe dla potrzebujących osób z Ukrainy¹³. Szczegółowe informacje dotyczące działań ZHR Sztab podał w komunikacie nr 2 z dnia 27 lutego, w którym potwierdził włączenie się Związku do służby na rzecz uchodźców z Ukrainy. W komunikacie informowano też, w jaki sposób można włączyć się do służby lub udzielać pomocy uchodźcom, podjąć służbę na granicy polsko-ukraińskiej, o zbiórkach rzeczy w punktach recepcyjnych, czy noclegach dla uchodźców¹⁴.

Jak wspomniano, władze ZHR wezwały członków Związku do czynnego włączenia się do służby na rzecz uchodźców ukraińskich. Zasadniczym celem służby organizowanej przez ZHR była ogólnopolska akcja pomocy, działającej w każdym województwie, która dzięki koordynacji będzie w stanie zareagować adekwatnie do pojawiających się potrzeb niezależnie od miejsca i pola służby. Jeśli chodzi o działania realizowane przez Pogotowie to są one następujące: organizacja zbiórek produktów, działania informacyjne przy granicy oraz na dworcach w całej Polsce, odpowiednie pakowanie i adresowanie paczek, segregowanie i porządkowanie magazynów, pomoc przy transportach, służba na granicy w punktach recepcyjnych dla uchodźców, organizacja miejsc przebywania uchodźców i wiele innych akcji, adekwatnie do aktualnych potrzeb. Zgodnie z przyjętymi zasadami członkowie ZHR wypełniali ankiety, a następnie kontaktowali się z nimi koordynatorzy okręgowi, którzy informowali ich o zadaniach i sprawach formalnych, związanych z podjętą służbą. ZHR organizował też pomoc rzeczową dla rodzin zmuszonych do opuszczenia Ukrainy. W tym celu zostało uruchomione specjalne subkonto ZHR, na które są zbierane środki finansowe. Z ich puli zakupiono żywność, środki czystości, środki opatrunkowe, zorganizowano transport i godne warunki mieszkaniowe dla potrzebujących osób wśród uchodźców.

Ze względu na traumę wojenną, bardzo ważną okazała się pomoc psychologiczna dla uchodźców, stąd też w ZHR została ona zorganizowana i skoordynowana, jako zespół ds. wsparcia psychologicznego wolontariuszy, koordynatorów i drużynowych. Jego celem jest dbałość o jak najlepszą kondycję osób pomagających, zgonie z zasadą głoszącą, że: «wsparcie wspomaga, wspiera wspomaganego», a jego koordynatorem została hm. Magdalena Leczkowska. Od 14 marca zaczął też działać telefon wsparcia Pogotowia Harcerki i Harcerzy ZHR, to harcerze i harcerki mogli podzielić się trudnościami emocjonalnymi związanymi ze służbą, poradzić się co do postępowania w sytuacjach trudnych i dowiedzieć się, gdzie szukać profesjonalnej pomocy psychologicznej dla siebie, podopiecznych i uchodźców, a konsultacje telefoniczne prowadzą psychologowie, pedagodzy i studenci ostatnich lat tych kierunków. W sytuacji ogromnego stresu jest to cenna inicjatywa¹⁵.

Działania Okręgu Małopolskiego ZHR na rzecz ukraińskich uchodźców wojennych w okresie od lutego do czerwca 2022 r.

W ramach Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej do służby w PHiH stanęli harcerze i harcerki Okręgu Małopolskiego ZHR. W dniu 24 lutego przewodniczący Okręgu, hm. Krzysztof Wójtowicz przesłał do szczeptowych i kwatermistrzów informację mailową z prośbą o niezwłoczne zapoznanie się z nią oraz o pozostawanie w stałej łączności przez kanały wewnątrzorganizacyjne. Zasadniczą kwestią była sprawa reaktywowania struktur Pogotowia Harcerki i Harcerzy z okresu pandemii covid-19 w ramach podjęcia służby na rzecz Ukrainy, przede wszystkim wsparcia uchodźców¹⁶.

W całym okręgu Małopolskim ZHR zaczęła się mobilizacja do służby, a jednym z pierwszych zadań było utworzenie Sztabu Kryzysowego Pogotowia Harcerki i Harcerzy Okręgu Małopolskiego ZHR, określenie jego głównych zadań, jak i sposobu zgłaszania się osób do służby. Na czele powołanego Sztabu Kryzysowego, któremu podlegało PHiH OM ZHR i HOPR stanął phm. Maciej Skóra, jako koordynator wojewódzki PHH, a zastępczynią została phm. Małgorzata Mikulska. Oprócz wspomnianych instruktorów do Sztabu weszli: phm. Anna Czesak i Dominik Baran, jako koordynatorzy Harcerskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, Barbara Kurzyńska-Skóra jako koordynatorka Małopolskiej Chorągwi Harcerki, Jakub Palczewski jako koordynator Małopolskiej Chorągwi Harcerzy im. Andrzeja Małkowskiego, oraz koordynatorzy regionalni: Piotr Słowakiewicz z Obwodu Tatrzańskiego, Joanna Korabik z Niepołomic i Sylwia Bożek z Wieliczki. Poza tym byli też koordynatorzy PHiH ze Skawiny¹⁷. W celu zgłaszania się osób członkowie Sztabu opracowali też ankietę na podstawie której prowadzono weryfikację grupy na Facebooku, które to medium społecznościowe stało się głównym źródłem informacji, choć najważniejsze informacje były podawane przez kanały służbowe, zwłaszcza do instruktorów, a regionalne bezpośrednio. Na początku do służby przyjmowano harcerzy i

harcerki od 16 lat, ale była też możliwość służby dla młodszych w szeregach PHiH bez uzupełnienia ankiety. Na odzew nie trzeba było długo czekać — w czwartym dniu wojny, 28 lutego w szeregach PHiH było już 400 wolontariuszy¹⁸.

Jeśli chodzi o zadania Pogotowia, to priorytetem była pomoc dla działań rządu i samorządów, kolejnym akcje pomocy dla innych organizacji i sprawy doraźne w których było możliwe udzielenie pomocy. W tym też czasie Sztab Kryzysowy ZHR przygotował ankietę, potrzebną do przedstawienia KPRM w zakresie możliwości organizacji. Była to wprawdzie druga ankieta o podobnym charakterze, ale również trzeba było ją uzupełnić. Istotną różnicą było, że ją mogli to zrobić tylko członkowie ZHR oraz byli instruktorzy i instruktorki. PHH zostało zgłoszone do Centrów Kryzysowych i wojewody, które to urzędy mogły dysonować harcerzami i harcerkami w tym zakresie, kolejną sprawą była współpraca między organizacjami i ogólne zgłaszane potrzeby. Istniała również możliwość telefonowania do osób, które zaznaczyły w ankiecie noclegi dla uchodźców, dopóty dopóki nie będzie oficjalnych baz noclegowych. Harcerze i harcerki organizowali pomoc, zwłaszcza w zakresie zbierania potrzebnych materiałów dla uchodźców w środowiskach harcerskich, przekazując je np. na zbiórki miejskie¹⁹.

Od początku działalności Pogotowie Harcerek i Harcerzy Okręgu Małopolskiego ZHR ich działanie wspierał Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego w ramach zadania publicznego «Promocja i organizacja wolontariatu». Również Małopolski Urząd Wojewódzki wspierał finansowo jego akcję w ramach zadania publicznego «Działalność w zakresie świadczenia pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa». Harcerki harcerze Pogotowia zorganizowali i prowadzili dwa punkty noclegowo-wypoczynkowe dla uchodźców w starym budynku Dworca PKP, gdzie nocleg znaleźć mogło około 200 osób i w Galerii Krakowskiej. Punkty działały w okresie od 28 lutego do początku czerwca, po czym przejął je od ZHR Magistrat Miasta Krakowa. Podobne bazy noclegów tworzyły inne organizacje, dlatego też do nich byli odsyłani chętni do otwarcia swoich domów dla uchodźców (np. Caritas)²⁰.

W ramach PHiH umożliwiono również służbę wolontariuszom spoza ZHR, np. byłym harcerzom i harcerkom oraz sympatykom harcerstwa. W związku z tym w kwietniu Sztab PHiH opublikował komunikat skierowany do takich osób. W jego treści czytamy: «Chcesz zaangażować się w wolontariat, ale nie wiesz gdzie mógłbyś się zgłosić? Jest miejsce, gdzie jesteś potrzebny! W Krakowie działają dwa punkty noclegowe dla uchodźców prowadzone przez harcerzy na Starym Dworcu i w Galerii Krakowskiej. Praca polega na wydawaniu herbaty i jedzenia, udzielaniu informacji, dawaniu dobrego słowa, uśmiechu. Potrzebujemy wsparcia, bo punkt działa 24/7, a nam kończą się już zasoby — 1-2h w tygodniu to już dużo! Po więcej info i link do grafiku pisz priv. Dziękuję Wam bardzo za Waszą służbę, zachwycające zaangażowanie i niesłabnący entuzjazm!»²¹.

W ramach PHiH harcerze i harcerki z obu chorągwi podejmowali różne rodzaje służby w zakresie pomocy dla ukraińskich uchodźców wojennych. W Krakowie pełnili ją na Dworcu Głównym (stary budynek), w punkcie dla matek z małymi dziećmi w Galerii Krakowskiej, w magazynie przy ul. Retoryka («Koala»), w magazynie Hali Wisły przy ul. Reymonta oraz na granicy polsko-ukraińskiej, w województwach podkarpackim i lubelskim.

14 marca 2022 r. dodatkowy punkt zborny dla uchodźców został też uruchomiony w budynku b. Galerii «Plaza» w Krakowie-Nowej Hucie, który funkcjonował w godzinach 9.00–18.00, a służba miała charakter zmianowy (I: 9.00–14.00, II: 14.00–18.00). w tym punkcie prowadzono sortowanie i wydawanie odzieży dla potrzebujących jej osób, a na jedną zmianę miało być 4–5 osób²².

Służba «Koala» odbywała się w poniedziałki, wtorki i środy, w godzinach 16.00–18.00. Od 28 marca w magazynie przy ul. Retoryka 1 funkcjonowały dwie zmiany popołudniowe. Podczas zmiany w godzinach 16.00–18.00, w magazynie przy ul. Smoleńsk odbierano paczki z niezbędnymi artykułami dla dziecka i dla mamy. Z kolei od 18.00 do 21.00 miał miejsce odbiór darów, segregowanie, itp. Przy ul. Retoryka 1. Po większe rzeczy, np. łóżeczka, przewijaki, wianienki pełniący służbę wysyłali do magazynu zlokalizowanego w Bibliotece przy ul. Rajskiej. Do służby zapraszano szczególnie młodsze drużyny i druhow (poniżej 16 lat, na zmianie musi być obecna osoba pełnoletnia), całe zastępy, ZZ-ty, kadry gromad zuchowych, sympatyków harcerstwa itp. Organizatorzy prosili też o zapoznanie się z instrukcją i kolumną "Uwagi" znajdującą się w arkuszu służb²³.

Podczas jednej ze służb 26 kwietnia harcerze i harcerki obstawiali odbiorów toreb przez osoby z Ukrainy w magazynie zlokalizowanym przy ul. Smoleńsk 29, a służba polegała na: wydawaniu dla mam dzieci toreb laktacyjnych / personalizowanych w zależności od potrzeb, podpisaniu umów w dwóch kopiach i odłożeniu ich do teczek i pomocy w poszukiwaniu potrzebnych rzeczy. W tym celu, w magazynie przy ul. Smoleńsk zostały wyłożone ubrania dla mamy, dziecka, artykuły higieniczne itp., które mogły one zabierać w zależności od potrzeb, czasami trzeba coś pokazać, czegoś poszukać itp.²⁴.

Służba trwała do końca maja, po czym a początku czerwca została zawieszona ze względu na powrót znacznej części uchodźców na Ukrainę, jak i zmniejszenie się liczby osób z ponad 100 tys. do ponad 20 tys. dziennie. Harcerze i harcerki znający język ukraiński lub rosyjski pełnili tam służbę w charakterze tłumaczy, a ponadto transportowali żywność, środki higieniczno-sanitarne i inne materiały, wydawali sprzęt, pracowali w biurach i punktach pomocy, rozbijali polowe bazy dla osób potrzebujących, prowadzili wsparcie psychologiczne dla uchodźców, współpracując w tym względzie z wolontariuszami Caritas Polska lub Polskiej Akcji Humanitarnej²⁵.

Służba harcerzy na Dworcu Głównym i w Galerii Krakowskiej miała różny charakter. Jedną z nich była pomoc podczas sprzątania o godzinie 12:00. W obu punktach pojawiały się panie sprzątające, które odkurzały pomieszczenia, w tym pod łózkami. W związku z akcją sprzątania chwilę przed nim harcerze pełniący tym czasie służbę informowali ludzi o tym fakcie prosząc, aby dali swoje rzeczy na łóżka, a podczas sprzątania pomagali w odsuwaniu łóżek w celu odkurzenia powierzchni pod nimi²⁶.

Ze względu na wzrastającą liczbę uchodźców, od 16 marca odbywało się regularne i całościowe sprzątanie hali b. Starego Dworca. W związku z tym Sztab PHiH 15 marca wydał komunikat w tej sprawie, w którym czytamy: «Ważna informacja dotycząca funkcjonowania Starego Dworca [...] — od jutra (tj. 16.03) codziennie będzie odbywało się gruntowne sprzątanie naszego punktu. Między godziną 11 a 13 będziemy z pomocą wolontariuszy z Urzędu Miasta składać łóżka i pośłania, aby panie sprzątające mogły wszystko umyć i odkurzyć. To będzie trochę dodatkowego zadania logistycznego, ale ważne jest to, żebyśmy dbali o czystość tego miejsca, szczególnie z uwagi na to, ile tam się osób przewija, w jakim stanie, z jakim dostępem do sanitariatów. Na ten czas prosimy, aby osoby zwinęły swoje rzeczy, przeczekały ten okres sprzątania. Oczywiście potem mogą wrócić na miejsce. [...] Dziękuję bardzo za Waszą pomoc i czas poświęcony na tę służbę»²⁷.

Ponieważ zbliżał się termin Zjazdu Małopolskiego Okręgu ZHR, w sieci pojawiła się informacja dotycząca groźby braku na punkcie instruktoerek i instruktorów. Jednak okazał się, że można było liczyć na pomoc innych organizacji. Jednak podstawowa sprawa dotyczyła osób koordynujących działania w niedzielę, 6 marca w godzinach 8.00–17.00. Chodziło głównie o osoby starsze, które nie były instruktorami lub instruktorkami, a które wcześniej pełniły służbę na dworcu i na szczęście takich osób nie brakło²⁸.

Na Dworcu Kraków Główny prowadzono rejestrację wolontariuszy w punkcie prowadzonym wraz z Urzędem Miasta Krakowa, który musiał opanować sprawę unifikacji oznaczeń wszystkich wolontariuszy tam pracujących. W związku z tym w punktach ZHR pojawiły się numerowane identyfikatory, które podległy zwrotowi po zakończonej służbie do koordynatora zmiany. Podczas służb przyjęto też zasady dotyczące legitymowania osób, które przychodziły do punktów — harcerze i harcerki, pełniący aktualnie służbę nie mieli uprawnień do pytania ich o paszport, ani żaden inny dokument. Jeśli ktoś wydawał się podejrzanym mieli prosić o pomoc policję, natomiast sami nie mogli podejmować tego typu działań.

Zgodnie z decyzją Spółki PKP InterCity, od 1 kwietnia darmowe bilety przysługiwały dzieciom i młodzieży do 18 roku życia, kobietom i mężczyznom powyżej 60 roku życia oraz mężczyznom z orzeczeniem o niepełnosprawności, natomiast pozostałe osoby musiały już kupować normalne bilety na pociąg. Było to odejście od zasad bezpłatnych biletów dla uchodźców wojennych, przyjętych w dniu wybuchu wojny 24 lutego 2022 r.

Na początku kwietnia została uruchomiona skrzynka SMS Pogotowia. W związku z tym wszyscy instruktorzy i instruktorki, zgłoszeni do PHiH otrzymali wiadomość SMS w tej sprawie. Pierwszą wiadomością, którą otrzymali wszyscy dotyczyła prośby o zgodę na otrzymywanie wiadomości SMS, z możliwością odmowy, gdyby wystarczył Facebook. W ciągu pierwszych czterech tygodni służby wolontariusze przepracowali 10 tys. osobogodzin na Dworcu i w Galerii, obsługując około 6880 uchodźców w punktach²⁹.

Ważną częścią służby PHiH była obsługa logistyczna, dotycząca prania brudnych rzeczy i dostarczania żywności, w tym kanapek dla uchodźców. Pranie było zabierane co tydzień, we czwartki, w godzinach 9.00–11.00 z równoczesnym przywiezieniem świeżego prania z poprzedniego tygodnia. Było ono zabierane z miejsca za banerem, przed wejściem do budynku Starego Dworca, jednak nikt nie przychodził po nie do Galerii i trzeba było je zanieść samodzielnie lub przy pomocy strażaków w tym chętnie pomagają, więc w razie potrzeby można ich prosić o pomoc, a całe pranie było składowane w workach przy Starym Dworcu, co czwartek jest zabierane.

Jeśli chodzi o kanapki, to należało je odebrać codziennie o godzinie 10.00 z namiotu z jedzeniem Caritas na pl. Jana Nowaka-Jeziorańskiego. Tam były dostarczane zbiorczo dla obu punktów ZHR i dla ZHP. Po odbiorze kanapek należało wziąć ich na tyle, aby zaspokoić bieżące zapotrzebowanie, natomiast resztę przekazać do chłodni, którą zawiadywali harcerze z ZHP. W związku z tym należało do nich dzwonić, informując o dostawie

kanapek, o czym zapakować je do chłodni, a gdy w ciągu dnia kanapki się skończą trzeba było wyciągnąć ich kolejną porcję z chłodni. W celu logistycznego ułatwienia dostępu do niej harcerze z punktu ZHR na Starym Dworcu dysponowali kluczami do niej, aby nie trzeba było dzwonić za każdym razem do punktu obsługiwanego przez harcerzy i harcerki Krakowskiej Chorągwi ZHP, co ułatwiało np. pakowanie doń przywożonych kanapek³⁰.

W celu identyfikacji osób, które czasowo przebywały w punktach dla uchodźców, zlokalizowanym w budynku dawnego dworca kolejowego (tzw. Stary Dworzec) Sztab PHiH wprowadził opaski, które otrzymywały osoby przyjeżdżające z Ukrainy. Na ten temat czytamy w relacji: «[...] W punkcie w Starym Dworcu funkcjonuje system opasek na rękę, które pozwalają nam na identyfikację osób, które przebywają w naszym punkcie. Bardzo proszę, żeby przed założeniem takiej opaski, napisać na niej datę i godzinę 24 godziny po przybyciu do punktu. Czyli gdyby ktoś przyszedł do nas teraz (8.04, 23:42), wpisujemy 9.04, 23:42. Ponieważ teraz jest okres przejściowy, zmiana systemu itd., żeby oznaczyć, że chodzi o wyjście z naszego punktu, piszemy przy dacie literkę D»³¹.

Wkrótce nastąpiła pewna zmiana odnośnie wpisywania dat na opaskach. Sztab PHiH przyjął zasadę, że należy wpisać datę 24 godziny po przyjęciu danej osoby do punktu, jednak jeśli taka osoba zostanie przyjęta — w drodze wyjątku mogła ona przebywać w punkcie na Starym Dworcu dłużej. Mogło być to związane np. z oczekiwaniem na wizytę lekarską, lub dłuższym czekaniem na pociąg, a trudno byłoby takiej osobie znaleźć inny nocleg — w takim wypadku pełniący służbę w punkcie harcerze lub wolontariusze wpisywali na opasce datę ustaloną z tą osobą opuszczenia punktu³².

Dość specyficznym dla ukraińskich uchodźców wojennych był dzień 10 kwietnia — 12 rocznicy katastrofy smoleńskiej. O godzinie 8.41, zatem dokładnie w chwili tej tragedii w Polsce, w tym i w Krakowie zawyły syreny, co wśród uchodźców budziło traumatyczne wspomnienia syren ogłaszających bombardowania lotnicze lub ostrzał rakietowy miast ukraińskich. W związku z tym w komunikacie PHiH stwierdzono na ten temat: «Jak pewnie większość z Was wie, jutro o 8:41 mają zostać włączone syreny alarmowe. Nietrudno zgadnąć, że dla ludzi, którzy przyjechali do nas z kraju ogarniętego wojną taki bodziec może przywołać traumatyczne wspomnienia, dlatego tu wielka prośba dla służby, która będę na miejscu od 8 rano. Bardzo proszę, uprzedźcie ludzi, że będzie taka sytuacja, wcześniej. Wy tłumaczcie o co chodzi. Zapewnijcie maksymalny komfort informacyjny, bo to jest najwięcej, ile możemy zrobić w tej sytuacji. Nie da to z pewnością całkowitej skuteczności, reakcje ludzi mogą być różne, nie do końca kontrolowalne. Przygotujcie się na to, ja też będę na dworcu w tym czasie i postaram się Wam pomóc, jak mogę, gdyby się coś działo. Spróbujmy sobie poradzić z tą niefortunną sytuacją!»³³.

Z inicjatywy władz miasta Krakowa, również w hali Wisły, przy ul. Reymonta został w szybkim tempie zorganizowany magazyn. Harcerze i harcerki segregowali tam rzeczy, które wpływały w ramach zbiórki organizowanej przez Urząd Miasta Krakowa. Służba odbywała się w godzinach od 8.00 do 20.00 i dzieliła się na dwie tury: 8.00–14.00 i 14.00–20.00. Z reguły w każdej grupie pracowało około 10 osób, a na miejscu akcję koordynował pwd. Jakub Palczewski. Nie było żadnych ograniczeń wiekowych, jednak przyjęto zasadę, że młodszy harcerze i harcerki z drużyn mogli brać w niej udział pod opieką drużynowych, instruktorów lub przybocznych³⁴.

Ważną akcją była też zbiórka darów dla mieszkańców Lwowa, którą ZHR prowadził przy okazji mszy harcerskich w kościele św. Idziego, na których modlono się o pokój na Ukrainie. Dzięki zorganizowaniu transportu dary były zawożone do magazynu przy ul. Reymonta w dogodnym dla nich momencie. Zapotrzebowanie było duże i obejmowało: koce termiczne, śpiwory, maty do spania (z pokryciem foliowym), materace, ubrania, peleryny przeciwdeszczowe, środki pielęgnacyjne i higieniczne, środki myjące do ciała, pasty i szczoteczki do zębów, szczotki do włosów, bieliznę damską, męską i dziecięcą, podpaski, pieluchy dziecięce, pieluchy dla dorosłych, ręczniki papierowe, ręczniki z mikrofibry, zestawy wielorazowych naczyń kuchennych, w tym: głębokie naczynia, łyżki, widelce, noże, kubki, środki antyseptyczne / spirytus i maseczki wielorazowe. Jeśli chodzi o żywność, potrzebne były: woda, produkty żywnościowe nadające się do szybkiego przygotowania, batony energetyczne, suszone owoce, orzechy, żywność puszkowana, makarony, płatki błyskawiczne, zapalniczki, baterie, zapalniczki, świece, zestawy medyczne. Ze względów na odpowiednie przygotowanie paczek ważne było oddzielanie wszelkich lekarstw od środków higienicznych i żywności, gdyż ułatwiło to segregowanie i przygotowanie paczek³⁵.

28 lutego rozpoczęła się również akcja segregacji darów i pakowaniu paczek, którą zorganizował Urząd Miejski w Krakowie. W każdej turze miało pomagać do pięciu osób, a tury zaczynały się o 9.00 i 14.00 na placu Wszystkich Świętych pod Magistratem. Stamtąd był organizowany wspólny przejazd do magazynu w Dobczycach, gdzie odbywała się praca. Osoby pełniące służbę miały być w mundurach i mieć ze sobą dokument tożsamości³⁶.

Równocześnie trwała służba dla uchodźców przy ul. Retoryka w Krakowie, gdzie harcerki i harcerze przygotowywali wyprawki dla potrzebujących osób, w tym dzieci oraz prowadzili zbiórkę darów³⁷. 1 marca UMK zgłosił zapotrzebowanie do służby przy segregowaniu darów na stadionie Wisły Kraków, przy ul. Reymonta i w Muzeum Inżynierii Miejskiej na wolontariuszy w godzinach 10.00–20.00. Koordynator PHIH zachęcał do służby Zastępy Zastępowych i kadry drużyn, aby efektywność pracy wzrastała, a harcerze i harcerki zwykle dysponowali rękawicami roboczymi³⁸.

3 marca ukazał się komunikat nr 4 Sztabu PHIH, który dotyczył m.in. służby przy sortowaniu paczek i kursach języka ukraińskiego dla wolontariuszy w celu ułatwienia kontaktów z uchodźcami. W komunikacie czytamy m.in.: «Jako organizacja jesteśmy utożsamiani, oprócz z naszą metodyką wychowawczą/ kompetencjami pedagogicznymi, z wysokimi umiejętnościami zarządzania/ logistyką/ charyzmą przywódczą [...] Dlatego nasze służby będą również opierać się na koordynowaniu daną służbą/ miejscem, oczywiście nie pomijając służby dla najmłodszych np. sortowania — jakże ważnego! Szykuje nam się temat obsługi / organizacji centrum przeładunkowego/ sortowania, możliwe, że będziemy ściągać wolontariuszy z innych okręgów. W końcu corocznie obsługujemy logistykę pakowania tirów na obozy. I właśnie takie osoby będą bardzo potrzebne. [...] Lekcję językowe — ZHR szczegóły [...] Jesteśmy realnym partnerem z KPRM / Wojewodą / urzędami samorządowymi oraz ile możemy to pomagamy również innym organizacjom np. we współpracy z Caritas, PAH [...]»³⁹.

Szczególnie trudną była służba na granicy polsko-ukraińskiej, którą w pierwszych miesiącach wojny przekraczało ponad 100 tys. osób. W związku z tym istniało ogromne zapotrzebowanie na obsługę uchodźców przez harcerzy i wolontariuszy ze znajomością języka ukraińskiego i rosyjskiego. Poza tym zdarzały się tzw. «nieprzewidziane sytuacje», związane z bezpieczeństwem uchodźców. Świadczył o tym komunikat Zespołu «Bezpieczny ZHR» z 8 marca, w którym czytamy: «Druhny i Druhowie! W ostatnich dniach na przejściach granicznych oraz dookoła punktów recepcyjnych obserwowane są coraz częstsze przypadki zachowań mogących stanowić zagrożenie dla uchodźców. Przykład: mężczyźni oferujący “bezpłatny transport do dowolnego miejsca w Polsce” albo “do Niemiec na rok, z zakwaterowaniem i pracą”, polujący na młode i atrakcyjne kobiety lub kobiety bez dzieci. Przygotowujemy instrukcję wewnętrzną w tej sprawie, ale będzie gotowa najwcześniej za 24 h, a ponieważ temat jest ważny, trudny i pilny proszę już teraz o: a) zachowanie podwyższonej czujności, b) zgłaszanie potencjalnie podejrzanych sytuacji natychmiast na Policję, bezpośrednio lub telefonicznie. Nie bójcie się tego, Policja jest wyczulona w temacie i ma możliwość sprawdzenia od razu tożsamości tych osób etc. Czuwaj, Zespół “Bezpieczny ZHR”»⁴⁰.

Służba harcerska odbywała się na wszystkich przejściach na granicy polsko-ukraińskiej. Jak wspominała phm. Barbara Sobieska z Głównej Kwatery Harcererek: «Służba na przejściu pieszym w Medyce odbywa się w systemie zmian 12-godzinnych, które zaczynają się o 9 rano i trwają do 21. Jest trzy zespoły, dbamy o to, aby każdy mógł się wypaść, zjeść, a także... uczyć np. geografii. Szkolna nauka tutaj cieszy się największym wzięciem, za to każda spędzona chwila jest nauką»⁴¹.

Jednym z najważniejszych przejść były Mościska-Medyka, jako hub graniczny dla uchodźców, z którego odjeżdżali oni do Krakowa, Warszawy i innych miejscowości w Polsce i za granicą (Niemcy, Francja, Czechy). Wolontariusze pracujący na granicy korzystali z gościnności Podkarpackiego Centrum Edukacji Nauczycieli. Harcerze pełnili różne rodzaje służby, np.: gotowali w punkcie przygotowania żywności herbatę, prowadzili w punktach dystrybucję produktów żywnościowych dla osób dorosłych i dzieci, a osobno też dla małych dzieci. Prowadzili i utrzymywali trzy punkty ładowania komórek, dwa miejsca do przewijania niemowląt, zaś harcerka polska ze Lwowa, znająca język ukraiński informowała w nim uchodźców. Harcerze również transportowali bagaże, a także pomagali Policji w organizacji autobusów do Przemyśla.

Pierwszoplanowymi służbami były akcje ochrony zdrowia, co czynili sanitariusze, ratownicy Harcerskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, ale też naszych ratowników Kursów Pierwszej Pomocy i medycznych. Przy udzieleniu pomocy uchodźcom pracowali też lekarze — zarówno z Polski, jak i innych państw, np. z Francji, Niemiec, Włoch, czy Stanów Zjednoczonych. Harcerze transportowali często osoby starsze i niepełnosprawne na wózkach od granicy do autobusu. Jak pisała phm. Barbra Sobieska: «Praca przez 4 tygodnie to wolontariat 180 harcererek i harcerzy ZHR, ale także naszych przyjaciół z ZHP Belgia, Harcerstwa Polskiego na Ukrainie, skautów z Belgii i kilkunastu wolontariuszy spoza harcerstwa (np. z USA). Oprócz osób korzystających z namiotów ratowniczych pomogliśmy dodatkowo ponad 22000 osób potrzebujących naszych darów czy «usług». Nasza praca jest doceniana przez liczne organizacje m.in. UNICEF — podarował nam specjalny namiot, który opiekujemy się od 2 tygodni. Namiot UNICEF to szczególny przypadek — instrukcja rozłożenia namiotu ma 30 stron, a całość waży 350 kg. Na punkcie odbywa się również współpraca z PCK bratnią organizacją — ZHP, która przeniosła się ok. 20 dni temu z granicznego przejścia samochodowego do nas — na piesze i naprawdę super się uzupełniamy i wspomagamy. W ciągu 4 tygodni służby mieliśmy już ponad 30 przypadków wymagających wezwania karetki lub skierowania do szpitala w Przemyślu. Stąd też

przez punkt przewinęło się już ponad 110 osób z Harcerskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego ZHR, ale też wyżej wspomnianych lekarzy i ratowników medycznych. Oczywiście nie byłoby punktu, gdyby nie Pogotowie Harcererek i Harcerzy ZHR — czyli harcererek i harcerzy działających w ramach specjalnego programu wychowawczego powołanego na pandemię i teraz na służbę dla Ukrainy»⁴². Jak podała B. Sobieska — największą grupą ZHR na przejściu granicznym w Medyce był zespół z Pomorza, liczący ponad 100 osób, ale również z Okręgu Małopolskiego i Podkarpackiego. Zaangażowanie harcererek i harcerzy oraz wolontariuszy to duży powód do dumy — służyło i służy w ponad 350 miejscach w Polsce wspomagając Uchodźców kilkanaście tysięcy osób związanych z ZHR⁴³.

Pomoc dla uchodźców z walczącej z najazdem rosyjskim Ukrainy była udzielana w całej Polsce, a ZHR współpracował w tym celu z Caritas Polska, Polską Akcją Humanitarną, a także z innymi organizacjami harcerskimi: Skautami Europy (w Polsce) i Stowarzyszeniem Harcerskim (głównie Okręg Mazowiecki). Służbę koordynował Sztab ZHR powołany 24 lutego 2022 r., jednak każdy z regionów, ze względu na swoją specyfikę — potrzeby, położenie, węzły komunikacyjne itp. realizuje różne dodatkowe zadania. Na dworcach w Poznaniu czy w Krakowie pełnili służbę harcerze-informatorzy, którzy byli przygotowani na różne sposoby udzielenia informacji i pomocy przybywającym do miast, a także osobom, które przesiadają się w dalszych podróżach⁴⁴.

Niestety, z biegiem czasu zaczęto odczuwać brak wolontariuszy, o czym świadczy poniższy komunikat, dotyczący służby na granicy, chociaż podobne sytuacje miały miejsce również na innych odcinkach służby PHiH. W jego treści stwierdzono m.in.: «Już od kilku tygodni ZHR pełni służbę przy polsko-ukraińskiej granicy. Na kilku punktach działamy wspólnie z Caritasem i PAH-em, w Medyce prowadzimy samodzielny punkt. Niestety, brakuje nam wolontariuszy! Szczególnie trudne do obstawienia są dni od poniedziałku do czwartku. Bardzo potrzebujemy wsparcia! [...] kompletujemy ekipy, które mogą razem pojechać. Nie trzeba mieć samochodu, nie trzeba być pełnoletni (16+ dla harcererek i harcerzy ZHR). Zwracamy koszty dojazdu, na miejscu zapewniony jest nocleg. Z Krakowa można pojechać nawet na jedną zmianę, chociaż polecam przynajmniej na dwa dni. Apeluję też do szczepowych i innych osób prowadzących jednostki! Spróbujcie zebrać grupę w swoich środowiskach! Dziękuję jednocześnie wszystkim osobom, którzy dotychczas wsparli nas w służbie przy granicy. Dobra robota!»⁴⁵.

Ważną sprawą była też płynność służby harcerskiej na granicy w okresie Świąt Wielkanocnych, o czym informował komunikat szefa PHiH na Okręg Małopolski ZHR z 8 kwietnia: «[...] Zbliża się czas świąteczny, ale nasza służba nie zwalnia. Nadal czekają na nas osoby, które potrzebują naszej pomocy. Dlatego i jestem przekonana, że w ten piękny i ważny czas Wielkiego Tygodnia i Świąt Wielkanocnych damy radę nadal pełnić powierzoną nam służbę. Poszukujemy osób, które w najbliższym tygodniu pojadą na granicę. Zachęcam aby organizowały się ekipy wokół naszych harcerskich środowisk i sympatyków harcerstwa. Ale zachęcam też pojedyncze osoby, które chcą pomóc do wpisywania się w grafik dyspozycji. Mam nadzieję, że uda nam się skompletować skład odważnych osób, które pojadą nieść pomoc uchodźcom na naszą granicę! Pamiętajcie, że nie trzeba wpisywać się na całe święta, bardzo ważne jest też aby poświęcić ten czas Panu Bogu i rodzinie. Ale może uda się to zorganizować tak, by pojechać chociaż na kilka zmian»⁴⁶.

Dzięki sprawności harcerskiej i szybkości działania nie zabrakło harcerzy, harcererek, jak i cywilnych wolontariuszy, udało się zatem zorganizować służbę na rzecz uchodźców na Starym Dworcu, jednak ze względów logistycznych w okresie świątecznym został zamknięty punkt w Galerii Krakowskiej, który ponownie był czynny po świętach⁴⁷. Z kolei dwa tygodnie później, 24 kwietnia przypadały Święta Wielkiej Nocy, które obchodzili wyznawcy prawosławia i grekokatolicy, a wśród nich również Ukraińcy. W związku z tym harcerze i harcerki witali przybywających uchodźców kawałkiem ciasta, zgodnie z tradycją obowiązującą wiernych chrześcijan obrządków wschodnich⁴⁸.

W zakresie zapewnienia bezpieczeństwa harcerze i harcerki pełniący aktualnie służbę w poszczególnych punktach współpracowali z Policją i innymi służbami, odpowiedzialnymi za jego zapewnienie. W komunikacie Policji na temat zapewnienia bezpieczeństwa na Starym Dworcu z 20 marca czytamy m.in.: «Gdybyście zauważyli ludzi zachowujących się agresywnie, od razu zgłaszajcie to do policji. Jest zawsze kilka patroli na samym dworcu, można też dzwonić do dyżurnego komisariatu przy ul. Lubicz [...]. Policjanci mają też ze sobą alkomat, więc gdybyście chcieli wyprosić kogoś z uwagi na trzeźwość, zawsze możecie ich poprosić o pomoc i to będzie niezbity argument»⁴⁹. Z względu na bezpieczeństwo akcji pomocy uchodźcom wolontariusze, roznosiciele kart SIM oraz osoby związane z transportem musieli być zarejestrowani w Urzędzie Miasta Krakowa, a rozdające karty SIM musieli mieć identyfikatory, natomiast warunkiem filowania działań PHiH było posiadanie akredytacji prasowej, co było związane z bezpieczeństwem zarówno osób pomagających, jak i uchodźców. Ponadto ze względu na wszelkie, potencjalne i realne choroby (niezależnie od covidu) uczestnicy PHiH mieli nosić maseczki na twarzach podczas pełnionej służby⁵⁰.

W związku z niejasną sytuacją, dotyczącą uchodźców, którzy nie posiadali ze sobą paszportów zaistniał problem w jaki sposób ich traktować i jak postępować w takich wypadkach. Szef PHiH informował, że harcerki

/ harcerze nie byli uprawnieni do sprawdzania paszportów, ani żadnych, innych dokumentów. Został też uruchomiony pociąg specjalny do Niemiec, który ma przewozić ludzi bez pieczętek w paszporcie. Wkrótce został uruchomiony punkt aktualizacji procedur, w którym uchodźcy otrzymywali zaświadczenia o swoim statusie, co ułatwiało im załatwianie różnych spraw urzędowych w Polsce lub wyjazd za granicę, a odjeżdżali oni pociągami do Niemiec, Czech, Francji i Wielkiej Brytanii, rzadziej zaś lecieli samolotami — tu głównie do USA i Kanady⁵¹.

Od samego początku służby ważną kwestią było jej bezpieczeństwo, ponieważ nie można było wykluczyć różnego rodzaju prowokacji, które mogły być inspirowane przez grupy prorosyjskie, np. związane z prorosyjską Partią «Zmiana» (mimo jej osłabienia przez ABW), Komunistyczną Partię Polski, czy zwolennikami skrajnej prawicy, którzy często uważają Ukrainę za państwo nacjonalistyczne. Poza tym wśród uchodźców zdarzały się też dziwne zachowania. Informował o tym szef PHiH: «[...] coraz częściej dostrzegacie taki problem, że te same osoby wracają po kilka razy do naszych punktów. Wiem, że bardzo trudno to zweryfikować, a co za tym idzie — wyegzekwować odpowiednie zachowanie, jednak proszę, postarajmy się być asertywne/asertywni i prośmy osoby, żeby poszukały innego miejsca, jeśli nie mają się gdzie zatrzymać. Nasze miejsce ma służyć wyłącznie osobom, które potrzebują poczekać na transport w inne miejsce, nie jest noclegiem tymczasowym. Dbajcie też o przekazywanie sobie informacji na temat osób, które przebywają w punktach, aktualizacji procedur itd. To ważne, żeby wszyscy byli poinformowani, a przepływ informacji nie zawsze bywa łatwy do zorganizowania. [...] Zawsze warto skierować osoby, które potrzebują szczegółowej wiedzy do punktów informacyjnych przy peronie 4. Tam swój punkt ma Urząd Miasta i to oni powinni pomóc takim osobom. My możemy wskazać kierunek, pomóc dotrzeć do źródeł informacji»⁵².

Wspomniane działania były podejmowane w ciągu niemal czterech miesięcy służby. Ze względu na rozlokowanie znacznej części uchodźców w domach i ośrodkach całej Polski, jak i sukcesywny powrót ponad 5 mln osób do Ukrainy, na przełomie maja i czerwca przejęte przez Magistrat Miasta Krakowa, zaś działania PHiH ograniczają się do służby w punkcie przy ul. Retoryka, gdzie mieści się magazyn rzeczy dla matek z małymi dziećmi. Ilość osób, które pełniły służbę w Pogotowiu Harcerek i Harcerzy zmniejszyła się do niezbędnego minimum, ponieważ nie ma już konieczności, aby fatygować ogromną liczbę harcerek, harcerzy i cywilnych wolontariuszy.

Wnioski

Jak wspomniano we wstępie, celem opracowania była próba ukazania działalności Pogotowia Harcerek i Harcerzy, którzy po rosyjskiej inwazji na Ukrainę, podjętej 24 lutego 2022 r. włączyli się do służby na rzecz przyjeżdżających do Polski ukraińskich uchodźców, którzy uciekali z kraju ogarniętego wojną. Zobowiązuje do tego idea harcerskiej służby Bogu, Polsce i bliźnim, zapisana w Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim. Na przełomie maja–czerwca 2022 r. działalność PHiH została zakończona, ponieważ w okresie między kwietniem a czerwcem kilka milionów uchodźców powróciło do Ukrainy, chcąc być ze swoimi bliskimi, w swoich domach i rodzinach, chociaż niektórzy nie mieli do czego wracać, gdyż wiele domów i mieszkań wymagało odbudowy. Działania podjęte przez harcerki i harcerzy, uczestniczący w służbach na Starym Dworcu, w Galerii Krakowskiej, przy ul. Retoryka i w innych punktach Krakowa objęły:

- rejestracja osób przyjeżdżających z Ukrainy — głównie z kierunku Przemyśla na Starym Dworcu i w Galerii Krakowskiej, przekazanie opasek identyfikacyjnych, wyznaczenie miejsca odpoczynku po podróży lub noclegu;
- dbałość o bezpieczeństwo w punktach noclegowych (zwłaszcza podczas przybywania uchodźców z pociągów przyjeżdżających z Przemyśla w nocy);
- harcerze / harcerki znający język ukraiński lub rosyjski pracowali jako tłumacze, zaś np. język angielski podczas kontaktów ze służbami medycznymi, wśród których było wielu anglojęzycznych lekarzy, pracujących w ramach wolontariatu;
- zapewnienie czasowego schronienia i noclegu i pomoc w dalszym ich przemieszczeniu na dworcu,
- dostarczanie żywności (kanapek), napojów, w tym dla małych dzieci i niemowląt (mleko, Bebiko itp.);
- pomoc i opieka nad dziećmi na Starym Dworcu i w Galerii Krakowskiej, w punkcie dla matek z małymi dziećmi i niemowlętami, np. przez organizowanie zabaw z dziećmi;
- udzielanie informacji dotyczących połączeń kolejowych / autobusowych z Krakowa do innych miejscowości Polski i za granicę;
- odprowadzanie pojedynczych osób lub grup uchodźców z dziećmi i pomoc podczas lokowania się ich w pociągach lub autobusach;

- przygotowywanie paczek żywnościowych, słodczy i napoi jako prowiantu dla osób udających się w dalszą podróż w Polsce lub za granicę;
- pomoc podczas sprzątania osobom z ekip porządkowych;
- zbiórki potrzebnych materiałów i urządzeń dla uchodźców, np. higienicznych, wózków dziecięcych na dworcu i na ul. Retoryka;
- w miarę możliwości wsparcie osób z niepełnosprawnościami lub chorych przez wezwanie służb medycznych;
- wsparcie psychologiczne przez harcerki / instruktorki i harcerzy / instruktorów, którzy są psychologami.

Poza tym harcerki i harcerze oraz instruktorki i instruktorzy pełnili podobną służbę na granicy polsko-ukraińskiej, zwłaszcza osoby znające język ukraiński lub rosyjski. Pracowały tam one, jako wolontariusze np. przy rejestracji uchodźców, jako tłumacze, przy zaopatrzeniu ich w żywność i napoje, oraz odprowadzając do pociągów jadących w kierunku Krakowa, Wrocławia, czy Warszawy lub za granicę Polski. W wielu wypadkach harcerze wspierali Policję w działaniach porządkowych lub informowali jej funkcjonariuszy o potencjalnych zagrożeniach dla uchodźców, np. w stosunku do atrakcyjnie wyglądających, młodych kobiet — często z dziećmi — nagabywanych przez «zainteresowanych» nimi mężczyzn. Kończąc, należy zauważyć, że harcerze i harcerki PHiH Okręgu Małopolskiego ZHR, obok innych organizacji harcerskich po raz kolejny w historii Polski i ruchu harcerskiego stanęli do służby, pełniąc ją godnie i odpowiedzialnie.

¹ Eurostat, *Asylum applicants by type of applicant, citizenship, age and sex — annual aggregated 22.11.2022*, URL: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyappctza&lang=en

² *Uchodźcy z Ukrainy w Polsce. Nowe dane Straży Granicznej* [Refugees from Ukraine in Poland. New data from the Border Guard], *Do Rzeczy*, 20 III 2022, URL: <https://dorzeczy.pl/kraj/278167/straz-graniczna-nowe-dane-dot-uchodzcow-z-ukrainy-w-polsce.html>

³ C. Żołędowski, *Nowi uchodźcy w Europie. Przemieszczenia zewnętrzne z Ukrainy między 24.02. i 24.03.2022* [New refugees in Europe. External displacement from Ukraine between February 24 and March 24, 2022], in: *Inwazja Rosji na Ukrainę. Społeczeństwo i polityka wobec kryzysu uchodźczego w pierwszym miesiącu wojny. Raport roboczy* — Working Paper Katedry Polityki Społecznej, Warszawa, s. 4.

⁴ K. Niczyppor, J. Rogoża, S. Matuszak, *Atak Rosji na Ukrainę — stan po 140 dniach* [Russia's attack on Ukraine — status after 140 days], *Ośrodek Studiów Wschodnich. Analizy*, 14 VII 2022, URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-07-14/atak-rosji-na-ukraine-stan-po-140-dniach>

⁵ *Ilu uchodźców z Ukrainy jest w Polsce? [AKTUALNE DANE]* [How many refugees from Ukraine are there in Poland? [CURRENT DATA]], *Zespół 300Gospodarki*, 22 VII 2022, URL: <https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce-liczba>

⁶ A. Wilk, P. Żochowski, *Rosyjski atak na Ukrainę. Stan po dwunastu dniach* [Russian attack on Ukraine. Status after twelve days], *Ośrodek Studiów Wschodnich. Analizy*, 8 III 2022, URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-08/rosyjski-atak-na-ukraine-stan-po-dwunastu-dniach>

⁷ A. Wilk, P. Żochowski, J. Rogoża, *Rosyjski atak na Ukrainę. Stan po 17 dniach* [Russian attack on Ukraine. Status after 17 days], *Ośrodek Studiów Wschodnich. Analizy*, 13 III 2022, URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-13/rosyjski-atak-na-ukraine-stan-po-17-dniach>

⁸ *Ilu uchodźców z Ukrainy jest w Polsce [AKTUALNE DANE]* [How many refugees from Ukraine are there in Poland [CURRENT DATA]], *Zespół 300Gospodarki*, 15 X 2022, URL: <https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce-liczba>

⁹ *Coraz więcej uchodźców, chaos na dworcu w Krakowie* [More and more refugees, chaos at the train station in Krakow], *RMF24*, 9 III 2022, URL: <https://www.rmfm24.pl>

¹⁰ *Coraz więcej uchodźców, chaos na dworcu w Krakowie*.

¹¹ *Rozkaz Specjalny Przewodniczącego ZHR, hm. Karola Siergieja LS 1/2022 z 24 lutego 2022 r.* [Special Order of the Chairman of the ZHR, scoutmaster Karol Sergei LS 1/2022 of February 24, 2022], URL: <https://www.zhr.pl/ukraina/>

¹² *Stanowisko ZHR 24 lutego 2022* [ZHR position February 24, 2022], *Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej*, URL: <https://www.zhr.pl/ukraina/>

¹³ *Komunikat Sztabu Kryzysowego z dnia 25 II 2022 r.* [Crisis Staff Announcement of February 25, 2022], URL: <https://zhr.pl/2022/02/25/komunikat-sztabu-kryzysowego-z-dnia-25-02-2022/>

¹⁴ *Komunikat sztabu kryzysowego z dnia 27 II 2022* [Crisis Staff Announcement of February 27, 2022], URL: <https://zhr.pl/2022/02/27/komunikat-sztabu-kryzysowego-z-dnia-27-02-2022/>

¹⁵ *Wsparcie psychologiczne wolontariuszy koordynatorów i drużynowych* [Psychological support for volunteer coordinators and team members], URL: <https://www.zhr.pl/ukraina/>

- ¹⁶ *Pogotowie Harcerek i Harcerzy Okręgu Małopolskiego ZHR [PHiH]*, 24 II 2022 [Emergency Service of Girl Scouts and Scouts of the Małopolska District of the Polish Scout and Guide Association [PHiH], February 24, 2022], URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ¹⁷ *PHiH*, 24 II 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ¹⁸ *PHiH* 25, 28 II 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ¹⁹ *Komunikat nr 2 [Ankieta ZHR] /Ankieta ZHR/ [Announcement No. 2 [ZHR Survey] /ZHR Survey/]*, PHiH, 25 II 2022, URL: https://www.facebook.com/hashtag/komunikat?_gid_=202246170990396
- ²⁰ *PHiH* 27 II 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ²¹ *PHiH* 8 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ²² *PHiH* 13 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ²³ *PHiH* 28 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ²⁴ *PHiH* 26 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ²⁵ *PHiH* 26 II 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ²⁶ *PHiH* 2 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ²⁷ *PHiH* 15 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ²⁸ *PHiH* 2 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ²⁹ *PHiH* 5 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ³⁰ *PHiH* 10 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ³¹ *PHiH* 23 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ³² *PHiH* 10 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ³³ *PHiH* 9 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ³⁴ *PHiH* 26 II 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ³⁵ *PHiH* 26 II 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ³⁶ *Grafik do zgłoszeń: Służba Dworzec*, 13 IV 2022 [Schedule for applications: Station Service, April 13, 2022], URL: <https://docs.google.com/document/d/17TJpfrnVnPK8CCcIOHrcG5U-8iohmsW0NQOkDVq3hQ/edit?fbclid=IwAR1MKtv6xehYy0LV0dYnJIRrb3W83ayS1s7TJh3PyanyRw6XTljEuxZdvfl>
- ³⁷ *PHiH* 2 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ³⁸ *PHiH* 1 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ³⁹ *PHiH* 3 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ⁴⁰ *PHiH* 8 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ⁴¹ *B. Sobieska, Ponad 4 tygodnie w Medyce...*, 4 IV 2022 [Over 4 weeks in Medyka..., April 4, 2022], URL: <https://www.zhr.pl/2022/04/04/ponad-4-tygodnie-na-medyce/>
- ⁴² *B. Sobieska, Ponad 4 tygodnie w Medyce...*, 4 IV 2022.
- ⁴³ *B. Sobieska, Ponad 4 tygodnie w Medyce...*, 4 IV 2022.
- ⁴⁴ *B. Sobieska, Tydzień służby na rzecz Ukrainy*, 3 III 2022 [Week of Service for Ukraine, March 3, 2022], URL: <https://zhr.pl/2022/03/03/tydzien-sluzby-na-rzecz-ukrainy/>
- ⁴⁵ *PHiH* 27 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ⁴⁶ *PHiH* 8 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ⁴⁷ *PHiH* 23 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ⁴⁸ *PHiH* 23 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ⁴⁹ *PHiH* 20 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ⁵⁰ *PHiH* 20 III 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ⁵¹ *PHiH* 10 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
- ⁵² *PHiH* 10 IV 2022, URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>

References

1. *Coraz więcej uchodźców, chaos na dworcu w Krakowie* [More and more refugees, chaos at the train station in Krakow], RMF24, 9 III 2022, URL: <https://www.rmfm24.pl>
2. Eurostat, Asylum applicants by type of applicant, citizenship, age and sex — annual aggregated 22.11.2022, URL: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyappctza&lang=en
3. *Grafik do zgłoszeń: Służba Dworzec*, 13 IV 2022 [Schedule for applications: Station Service, April 13, 2022], URL: <https://docs.google.com/document/d/17TJpfrnVnPK8CCcIOHrcG5U-8iohmsW0NQOkDVq3hQ/edit?fbclid=IwAR1MKtv6xehYy0LV0dYnJIRrb3W83ayS1s7TJh3PyanyRw6XTljEuxZdvfl>
4. *Ilu uchodźców z Ukrainy jest w Polsce?* [AKTUALNE DANE] [How many refugees from Ukraine are there in Poland? [CURRENT DATA]], Zespół 300Gospodarki, 22 VII 2022, URL: <https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce-liczba>
5. *Ilu uchodźców z Ukrainy jest w Polsce?* [AKTUALNE DANE] [How many refugees from Ukraine are there in Poland [CURRENT DATA]], Zespół 300Gospodarki, 15 X 2022, URL: <https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce-liczba>
6. *Komunikat nr 2 [Ankieta ZHR] /Ankieta ZHR/ [Announcement No. 2 [ZHR Survey] /ZHR Survey/]*, PHiH, 25 II 2022, URL: https://www.facebook.com/hashtag/komunikat?_gid_=202246170990396

7. Komunikat Sztabu Kryzysowego z dnia 25 II 2022 r. [Crisis Staff Announcement of February 25, 2022], URL: <https://zhr.pl/2022/02/25/komunikat-sztabu-kryzysowego-z-dnia-25-02-2022/>
8. Komunikat sztabu kryzysowego z dnia 27 II 2022 [Crisis Staff Announcement of February 27, 2022], URL: <https://zhr.pl/2022/02/27/komunikat-sztabu-kryzysowego-z-dnia-27-02-2022/>
9. Niczypor K., Rogoża J., Matuszak S., Atak Rosji na Ukrainę — stan po 140 dniach [Russia's attack on Ukraine — status after 140 days], Ośrodek Studiów Wschodnich. Analizy, 14 VII 2022, URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-07-14/atak-rosji-na-ukraine-stan-po-140-dniach>
10. Pogotowie Harcerek i Harcerzy Okręgu Małopolskiego ZHR [PHiH], 24 II 2022 [Emergency Service of Girl Scouts and Scouts of the Małopolska District of the Polish Scout and Guide Association [PHiH]: 24, 26, 27, 28 II, 1, 2, 3, 8, 13, 15, 20, 28 III, 5, 9, 8, 10, 23, 26 IV, 2022], URL: <https://www.facebook.com/groups/202246170990396>
11. Rozkaz Specjalny Przewodniczącego ZHR, hm. Karola Siergieja LS 1/2022 z 24 lutego 2022 r. [Special Order of the Chairman of the ZHR, scoutmaster Karol Sergei LS 1/2022 of February 24, 2022], URL: <https://www.zhr.pl/ukraina/>
12. Sobieska B., Ponad 4 tygodnie w Medyce..., 4 IV 2022 [Over 4 weeks in Medyka..., April 4, 2022], URL: <https://www.zhr.pl/2022/04/04/ponad-4-tygodnie-na-medyce/>
13. Sobieska B., Tydzień służby na rzecz Ukrainy, 3 III 2022 [Week of Service for Ukraine, March 3, 2022], URL: <https://zhr.pl/2022/03/03/tydzien-sluzby-na-rzecz-ukrainy/>
14. Stanowisko ZHR 24 lutego 2022 [ZHR position February 24, 2022], Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, URL: <https://www.zhr.pl/ukraina/>
15. Uchodźcy z Ukrainy w Polsce. Nowe dane Straży Granicznej [Refugees from Ukraine in Poland. New data from the Border Guard], Do Rzeczy, 20 III 2022, URL: <https://dorzeczy.pl/kraj/278167/straz-graniczna-nowe-dane-dot-uchodzcow-z-ukrainy-w-polsce.html>
16. Wilk A., Żochowski P., Rosyjski atak na Ukrainę. Stan po dwunastu dniach [Russian attack on Ukraine. Status after twelve days], Ośrodek Studiów Wschodnich. Analizy, 8 III 2022, URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-08/rosyjski-atak-na-ukraine-stan-po-dwunastu-dniach>
17. Wilk A., Żochowski P., Rogoża J., Rosyjski atak na Ukrainę. Stan po 17 dniach [Russian attack on Ukraine. Status after 17 days], Ośrodek Studiów Wschodnich. Analizy, 13 III 2022, URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-13/rosyjski-atak-na-ukraine-stan-po-17-dniach>
18. Wsparcie psychologiczne wolontariuszy koordynatorów i drużynowych [Psychological support for volunteer coordinators and team members], URL: <https://www.zhr.pl/ukraina/>
19. Żołędowski C., Nowi uchodźcy w Europie. Przemieszczenia zewnętrzne z Ukrainy między 24.02. i 24.03.2022 [New refugees in Europe. External displacement from Ukraine between February 24 and March 24, 2022], in: Inwazja Rosji na Ukrainę. Społeczeństwo i polityka wobec kryzysu uchodźczego w pierwszym miesiącu wojny. Raport roboczy — Working Paper Katedry Polityki Społecznej, Warszawa, s. 4–9.